

1. **DZIŚ** (2898) *av*

dziś (2669), **dzisia** (227), **dzisiaj** (1), **dzisiaś** (1); *dzisia PowUrb* (4), *Murm*, *WróbŻółt* (3), *KuczbKat*, *ReszList*, *WitosłLut*, *KmitaSpit*; *dziś* : *dzisia BierEz* (9 : 4), *OpecŻyw* (94 : 1), *HistJóz* (1 : 1), *FalZioł* (1 : 1), *MiechGlab* (10 : 3), *LibMal* (23 : 6), *RejRozpr* (23 : 6), *RejJóz* (29 : 2), *RejKup* (40 : 3), *GliczKsiąż* (51 : 3), *GroicPorz* (4 : 1), *KrowObr* (17 : 21), *RejWiz* (31 : 1), *Leop* (44 : 14), *RejZwierz* (36 : 2), *BibRadz* (71 : 2), *OrzRozm* (23 : 4), *BielKron* (375 : 1), *OrzQuin* (8 : 6), *SarnUzn* (8 : 3), *GórnDworz* (18 : 1), *HistRzym* (18 : 1), *RejPos* (203 : 3), *BiałKat* (10 : 1), *BielSat* (16 : 2), *RejZwierc* (111 : 9), *WujJud* (24 : 2), *BudBib* (24 : 38), *BudNT* (1 : 4), *MWilcHist* (15 : 3), *CzechEp* (22 : 6), *NiemObr* (36 : 2), *WerGośc* (4 : 1), *WisznTr* (19 : 5), *ArtKanc* (22 : 5), *BielRozm* (12 : 2), *ActReg* (6 : 2), *GrabowSet* (16 : 3), *OstrEpit* (2 : 2), *LatHar* (36 : 8), *WujNT* (76 : 13), *JanNKar* (2 : 2), *PowodPr* (3 : 1), *CiekPotr* (7 : 1), *CzahTr* (40 : 7), *SapEpit* (1 : 1), *KlonWor* (10 : 2); *dziś*: *dzisia* : *dzisiaj* : *dzisiaś* *Diar* (9 : 1 : - : 1), *PudłFr* (33 : 2 : 1 : -).

dzisiã (196), *dzisia* (6); *dzisia BielKron*, *HistRzym*, *MWilcHist* (3); *dzisiã* : *dzisia BudBib* (37 : 1); *dzisiãj* (1); *dzisi(a)ś* (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Bieżącego dnia; hodie Mącz*, *Cn* (811) : *Racz dzyfzyza rozfłchyrzycz y offgyerowacz. thwoy krwawy pot. bogu oczczv thwemu. nyebyefzkyemu. zathego czlowycka. dzyfzyza vmyerayaczego. PowUrb* +v, +v, +2, +3; *Pies mu [wilkowi] się tak począł modlić. Nie iedz mię dziś boćiem chudy/ [...] Poczekay mię aż do śrzody BierEz K3, Dv [2 r.], D3v, D4, D4v [3 r.], M4v; DZięki iuz wlfytcy oddaymy panu bogu/ ktory dzis przez fwee narodzenijé/ od nas oddálil wffe diabelkie [!] mocy panowanijé. OpecŻyw* 16v, 1v, 17v, 19v, 21v [2 r.], 23 (69); *PatKaz II* 20, 42v, 74 [6 r.], 75 [4 r.], 75v [2 r.] (34); *PatKaz III* 115; *wwiedz ty męże do domu a zabiy ofiary a vtzyń gody/ bowýem dzyś femną maią obyedwać HistJóz* C4v, B4v; *TarDuch* D4v, E2v; *FalZioł* V 110v; *RejRozpr* a4; *LudWieś* A3v; *Thak yako thefz tho dziłf przed vrządem czy Grzegorz y Woyciech pod prziflięgamy zeznali LibMal* 1546/113v, 1545/99, 1546/112, 1519/148v, 1551/158v; *Ach iakałz mnie tho przypadła dzys fzczeńna godzyna W ktorą ią teraz oglądał tak miłego fina RejJóz* P8, A6, F8, Kv, O, Ov (10); *Wfzak dzis mamy iubileufz SeklKat* A4v, C, S3; *RejKup* e4v, e7v, g2, x5v, z6 (13); *iefli dzis ieftefcie czyfci od złączenia niewiefciego/ możecie wnidz ná ono mieyfce gdzie iefł ftolec boży. HistAl* L2, Fv; *KromRozm III* E2; *na piśmie przysła dzisiaj [w rękopisie: dzisias], aby się czas nie wlokł a rychlej co kończyło Diar* 78; *BielKom* B3v, C4, F5v, F6; *A tak fpiewaymy wdzyęcny himn pánu wfzechmocnemu A zácznimy nową piofnkę dziś Bogu náfzemu LubPs* hh4, aa2v, hh3; *Potwierdziając ten dar álbo zdanie ktore fye tobie dziś v Sądu sftało/ wto imienie álbo dziedzictwo ciebie wwięzuię GroicPorz* 13, 1v; *SeklPieś* 6v [2 r.]; *KrowObr* 57v, 77v [2 r.], 109, 149v, 169v (11); *Pijanego wieczorá dziś nie wfpominaemy. RejWiz* 30v, 15, 57; *Tedy rzekł Moizefz do ludu: Nieboyćiefie: ftoycie/ á pátrzaycie na wielkie fprawy Páńskie/ ktore dziś będzie czynił [facturus est hodie] Leop Ex* 14/13 [przekład tego samego tekstu *BibRadz*], *Deut* 5/24, 11/13, 30/8, 3.Reg 18/15, *Prov* 7/14 (43); *RejFig* Bb4v, Bb7, Bb7v; *RejZwierz* 137v; *á [Pan] rozpomniawfzy ná przymierze oycow náfzych porazi dziś [hodie] oto to woyfko przed námi. BibRadz* 1.Mach 4/10, *Gen* 21/26, 24/12, 42, 40/7, 1.Reg 1/26 (37); *OrzRozm* Lv, L2, Q4; *[Dydo] wfzedfzy ná on ftoš drew/ kazála gi zápalic/ wołiając*

[...] O namileyłzy miełczżanie KártáGINEŃłcy/ áto iá dziś wyfwoobodzuię gárdłem fwoim was włzech *BielKron* 75v, 32v, 37v, 253, 253v, 258 [2 r.] (42); *GrzegRóżn* Bv; A tak bierz łobie w pamięć/ co dziś mowie ztobą *KochSat* B4; Si id facis hodie postremum me vides, Iełli to vcziniłz dziś mnie ołtáteczny ras widziłz. *Mącz* 314d; Contendit ut ad castra hodie perveniat, Połpiełza/ radby dziś w obozie noclegował. *Mącz* 444c, 44d, 45c, 110c, 243a [2 r.], 288b (14); pilnie łye o to łtárác będe/ ábym tego nigdy nie zápómniał/ com w téy rozmowie dziśia łyłżał *OrzQuin* Y, R2v, Yv, Aa, Aa5; *Prot* Dv; Mamy dziś fwiętho brácia miła Obrzezánia Pánłkiego. *SarnUzn* C3, C5, D3v, F; y dla te⁶⁰ niekazałem łe pánom rozchodzić/ ábyś w.m. dziś z rzeczą fwoią odpráwić łe mógl. *GórnDworz* Eev, C8v, S5v, Mm7v; przethož rofkázuiemy/ áby łie dziś vwiązawłzy koniowi v ogoná zá koniem włoczono. *HistRzym* 44v; Pánie miłóściwy łmiłuy łe nádemną/ bom przenájet ábych łie dziś zábił *HistRzym* 58v, 9v, 12v, 22, 55, 81v (14); Oto iá wam opowiedam wefele wielkie/ ktore łe słáło włzemu narodowi ludzkiemu/ iže łe wam dziś vrodził zbáwiciel [*quia natus est hodie Salvator Vulg Luc* 2/11] *RejPos* 17v, 18, 213, 225v, 347v [4 r.], 348 (15); *BiałKat* a4, 208v; *BielSat* G2, G3 [3 r.]; *GrzegŚm* 34 [4 r.], 38 [3 r.], 39 [3 r.], 40 [2 r.], 42 [2 r.]; *HistLan* A4, D2, Ev; *KuczbKat* 405; *RejZwierc* 154, 157v, 235v; *KochMon* 32; *RejPosWstaw* [143²]; *BudBib Gen* 25/31, 33, 41/9, *Ex* 2/18, 34/11 (42); do Helizeufzá/ łzedłzy powyedzyeli/ Wiefłzi co łe ma dziś słáć: Helizeufz potym/ Daycye iedno wy pokoy/ y iác też wiem o tym. *HistHel* D3, C2, D3; *BiałKaz* E3; *BudNT Matth* 21/28 [29], *Luc* 23/43, *Hebr* 5/5; *CzechRozm* 2, 3, 21, 40v, 41 (15); *ModrzBaz* 98v; *SkarJedn* 26; Ale mnie čás do rady: bo dziś Krol chce pošly Odpráwować *KochOdpr* A4, B, C3v, C4v [2 r.]; *KochPs* 4, 205; á weyrzawłzy ná łuknią [...] wnetže wniew náłazł dwánaście złotyeh ták łię łłnących/ iákoby ie dziś z ognia vlane wyiał. *SkarŻyw* 498, 4 [2 r.], 51, 76 [2 r.], 98 [2 r.], 111 (38); Zá plotki to łtoi v nas Co ty Mária powiádałz. O pánłkim dziś zmartwychwłtaniu. *MWilKHist* I3, C3, C4, E4, F2v [2 r.], G (13); BOg żeć záplác/ Iendrzeiu/ żeś mię dziś vpoil: Boś wemnie niepotrzebné trołki vpokoil *KochFr* 76, 49; *KochSz* A4; *WisznTr* 9, 18, 31, 33; Dziś bądź wefoł/ dziś vžyy biełiady/ O przyłzłym dniu niechay próžnéy rády *KochPieś* 24, 8; *KochSob* 56, 59, 64; ALboś łye był zápómniał/ kiedym łi nápiłá/ Ktorého dziśiay łwięta? boś mi ták odpilá: Snać moięgo Pátróná *PudłFr* 14, 18, 49, 60, 68, 73 [3 r.] (15); Pánie ty łam lepiej wiefł czego nam potrzebá/ Ráczyłz nam dziś vžyczyć powłzedniego chleba *ArtKanc* N2, H16, K12v, M14v, M15v (21); Nie potrzebá ážebyś to dziś wiefłdziec miála. *ZawJeft* 20, 26, 28, 31, 37, 39, 41; *ActReg* 27, 61, 86, 142, 167, 172; *GrochKal* 5, 6, 11, 14; *GrabowSet* K [2 r.], Q3v; Włzákož łe ktemu záwłze będe znála/ Mił mi nie będzie/ bych dziś vmrzéc miála. *KochFrag* 25, 27, 41, 42, 48; Ale to wygray wdzięcznie: iáko Wenus/ dwoie Dziłsia łudži poymuie/ w łlubné iárzmo łwoie *OstrEpit* A2v, A2v, A3 [2 r.]; Chćiałbym łię w imię pánłkie dziś w dróę wypráwić. *WyprPl* C, C, Cv; Niech zmiękczy opoczyłte/ y do łkruchy trudne łerce moie/ krułżaca opoki krew twoia: ktorą dziś/ z łwięty m ćiałem twoim/ ielł pošwięcona y pošilona dułża moia. *LatHar* 238, 5, 29, 47, 201, 232 (36); *WujNT Matth* 6/11, 21/28, 27/19, *Luc* 2/11, 4/21 (25); *WysKaz* 2; *JanNKar* G2v, G3; piłżá Rok ná Roki bliłkie žiemłkie albo dálłže/ wedle [...] téy łpráwy/ która łe toczy między niemi o I.K. tákowa iáka dziś mieli mieć [*qualem hodie habere debuerunt JanStat* 485] *SarnStat* 1258, 1258; Profłżę łię/ łwięta Páno/ przez wefełé twoie/ O raczyłz dziś wyłłuchác/ nędžné prošby moie. *SiebRozmyśl* L, D4v, E2 [2 r.], E3, Fv, K2; *WitosłLut* A6v; Dziełięć Zorawi byłtrych/ ktorzy

łtrzaż trzymáli. Ci ná mękách zeználi/ pozeznác [!] muśieli/ Ze fię o oboz mocą dźiśia kuśić mieli. *KmitaSpit* B3v; *PowodPr* 6 [3 r.], 85; Dla czego tę Ewángelią dźiś kościoł kładzie. *SkarKaz* 116a marg, 1a, 116a [2 r.], 155a, 159b, 161b (21); Miły Skárbcu prze náłzę przyiaźń niech dźiś iednę Rzecz v ciebie vprołzę. *CiekPotr* 89, 69; *CzahTr* F2v, F4, Gv, G3v, L; *GosłCast* 21, 25 [2 r.], 27, 51, 64; *PaxLiz* D4v, E, E2v; *SkarKazSej* 664b; *SapEpit* A2v, B3v; *ZbylPrzyg* A4v.

W połączenia z dodatkowymi określeniami czasu podkreślającymi aktualność, bezpośredniość czynności (4): y náleźlińmy w niey [w trunie] iáko by dźiś á tey godziny íchowane święte/ dziwnie wdzięcznie woniáiące *SkarŻyw* 566, 398; *PudłFr* 71; Dźiś zaráz to wymiátam z domu mego. *SkarKaz* 457b.

W połączenia z bliższym określeniem pory dnia (17): *OpecŻyw* 71; przithemze fuknye dźiśz rano yełth pogiman gdi ye Zmyáltha wodna brama na wołzku chczał wifforithowacz. *LibMal* 1551/158v, 158, 1552/112; *BibRadz Gen* 19/34, 2.Esdr 1/6, *Mar* 14/30; *Mącz* 13a; *RejPos* 317; *SkarŻyw* 107, 596; *MWilkHist* K; *PudłFr* 13; *ZawJeft* 6; *LatHar* 706; Záprawdę powiedamci/ iż ty dźiś tey nocy [hodie in nocte hac]/ pierwey niż dwákroć kur zápoie/ trzykroć fię mnie záprzyłz. *WujNT Mar* 14/30 [przekład tego samego tekstu *BibRadz, LatHar*], *Matth* 16/3.

Przy względnym określaniu czasu czynności wykonywanej w przeszłości [w tym: dziś + liczebnik porządkowy w N sg + dzień (22); dziś + tydzień w N sg (6); dziś + liczebnik główny N du + niedziela (2)] (30): *OpecŻyw* 163v, 167v; Zeznał yłz dzyłz thydzyen skądzyorką Maczkim w noczi o íchofstej Godzynye v Lewka Zida vkradli ívknya nyewyefczya wyłznyewey farby *LibMal* 1545/108v, 1546/113v, 1547/127, 1554/184v, 186v; *MurzNT Luc* 24/21; Iełtem ia z Egiptu flugá iednego mężá Amálechity/ á zołtáwił mię moy pan/ zem fię rozniemogł dźiś trzeći dźień [aegrotare coepi nudius tertius]. *Leop* 1.Reg 30/13, *Act* 27/33; Nudiustertius, Dźiś trzeći dźień/ záwczorem. *Mącz* 252c, 252c [2 r.], 344a; Pánie Boiánowłki powiedział tu pan Kriłki. Niewiem iefli w. in. pomniłz czo dźiś czwarthy dźień w íwey grze pan Wapowłki powiedział *GórnDworz* Kk7v, M, P5; *RejPos* 111; *WujJud* 38v; Tedy Ionátás mowił tak do twoich teras że fię rułzmy/ á walcźmy o náłze zdrowie/ á nie tákci fię dźiś z námi dzieie iáko wczorá/ ábo dźiś trzeći dźień [hodie sicut heri et nudius BudBib 1.Mach 9/44; *SkarŻyw* 1, 98, 227; *MWilkHist* I4, K, L2v; Dźiś dwie Niedźieli/ idąc z náłżego kiermáľzu/ Záyźryzm/ á ono [zboże] íye pięknie źieleni ku láľu. *PudłFr* 8; Dźiśia czternałty dźień iełt [quarta decima die hodie], iáko czekáiąc trwáćie poľzczący/ nic nie iedząc. *WujNT Act* 27/33 [przekład tego samego tekstu *Leop*], *Luc* 24/21; *CiekPotr* 57.

Szeregi: »dziś i (albo, a) jutro (i (a) trzeciego dnia a. pojutrze)« = *hodie et cras Vulg* [szyk 12 : 2] (14): oto Djábelłtwa wyganiám/ i vzdráwianiá dźiś i iutro konám/ a trzećiego dnia bywám dokonán [hodie et cras tertia die consurnmor] *MurzNT Luc* 13/32 [przekład tego samego tekstu *BibRadz, WujNT*], *Luc* 13/33; O czym iż przy Kroľu JM namawiano było, przetoż teź jutro przy Kroľu JM powiedziano WM będzie, gdyż już dzisia czasu niestawa. *Diar* 45; *Leop Ex* 19/10, 2.Reg 11/12, *Esth* 9/13; *BibRadz Luc* 13/32, 33; Dźiś ábo iutro/ mowił [św. Józef]/ czas mey miłey małźonce Przyidźie: gdziełz fię zniá kłónić mam? *SkarŻyw* 243, 212, 355; dzis albo iutro [z królem] mowic będę *ActReg* 172; A włzákoź potrzebá mi dźiś y iutro y po iutrze [hodie et cras et sequenti die] iść w drogę *WujNT Luc* 13/33 [przekład tego samego tekstu *MurzNT, BibRadz*], *Luc* 13/32.

»wczora i (a) dziś« = *heri et hodie Vulg* [szyk 9 : 2] (11): Czo wlpomionę ty rzeczy czo lie teraz itały O ktoychem nie myślił ifcie dzys y wczora *RejJóz* M6v; [*posłowie*] i wczora chcieli ku KJM iść i dziś byli gotowi a na to oczekiwali. *Diar* 55, 42; Czemu nie przyśfedl ku łtołu lyn Ifái ani wczorá ani dzifia [*nec heri nec hodie*]? *Leop* 1.Reg 20/27, 2.Reg 15/20; *BudBib* 1.Mach 9/44; *SkarŻyw* 129; Y tyś wczorá łtyłkował łam ná kázálnicy Ná nierząd: á iam dżifia v ciebie w łoźnicy Nie záłtał téy Biblijéy chyba vložony Czepiec *PudłFr* 18; *GórnRozm* A3v, H3v; *ActReg* 51.

2. Teraz, obecnie, współcześnie; *nunc* *Mącz*; *hodie* *Cn* (2084) : Mrowki rzekły [*do kobyłek polnych*] Gdysćie táko śpiewáiące: Dziś lie táncem zágrzewayćie/ A ták látá doczekayćie. *BierEz* Mv; *OpecŻyw* 35, 59v, 72, 191, 192 [2 r.] (19); *OpecŻywPrzedm* C3v; *ForCnR* A3v; *PatKaz I* 13; *PatKaz II* 19, 86v; *KlerPow* 5; yako ya yda z myroslawa ktory my był dzyath syaczkowycz kthore dzysch zową dz yvracze *ZapWar* 1525 nr 2345; *MetrKor* 57/120v, 59/282v; abowiem pirwzi ludzie byli mocnieyźzego przyrodzenia/ á thak mogli wycirpiec Czemiesziczi/ ale dzifia rzadko iey vżywamy *FalZioł* I 45d; od Dzałłowa do Białogroda kthory Turci dzis trzymaią, iefł łzełć mil. *MiechGlab* 77, 2, 35, 37, 38, 41 (11); Ale kto mi dziś ukaże, Kogo łakomstwo nie zmaże. *BierRozm* 16; czo yefly kyedi czynyll za mlodfich lyadth łfwoych dzillz thim wyanczey tho obmiłłlacz raczi *LibLeg* 11/133v, 8/133v, 10/63v, 11/11v [2 r.], 39v, 41 (12); Dżifia [*hodie*] iefłlibyćie głos iego vłtyłzeli [!] nie żatwardzaycie łerc wálzich/ Dżifia, to iefł tego czału łaski *WróbŻołt* 94/8; á gdzie były głębokie ieziorá/ tám dziś rołkofsuiąc łuchemi nogámi chodzimy. *RejPs* 95, 33v, 104, 104v, 130v, 141 (9); Myáłchka łnacž dzyłch tha tho mychalczewa wobornykach *LibMal* 1544/90; thą suknyą przedali wgrodziłku myeifkyemu czelyadnykovi Maczিয়েvi, kthori dzyłz wolwarku fluzi *LibMal* 1547/130v, 1543/73v, 1545/97v, 1546/110, 111v, 120 (16); Czálém drudzy krawcá prołłá Vczyń mi iáko dziś nołłá *RejRozpr* Iv, Bv, Dv, E4v [2 r.], I, Iv [2 r.] (26); *RejJóz* A5, D, D2, Ev, E7 (17); *SeklKat* A3v, A4, Fv, G3, K4 (8); *RejRozm* 394, 404; Lada czo dzys włythczy baią Nauky prawey niemaią *RejKup* o5v, D [2 r.], Dv [2 r.], d2v, g4v, m3v (28); *KromRozm I* I, Nv; *MurzHist* A2, A2v, Iv, L4, O4v; *MurzNT* 33v, 38v, 43v [2 r.], 51, 73v (16); Abowiem y dżif trudne á nye podobne práwe wyrozumyenyé łtárego zakonu okrom nowego/ álbo Kryłtułowego. *KromRozm II* n2v, d2, m, o2v, x3, y3; *KromRozm III* F5, H2v, K7 [2 r.], P5v, Q4; Były ustawy, aby srebro, złoto wynoszono z Korony nie było. Azaż tego każdy dziś nie wie, że tego nie pilnie strzegą panowie starostowie IchM? *Diar* 72, 22, 72, 76 [3 r.]; *DiarDop* 113; *BielKom* B3 [2 r.], D3v, E6; Ale dzis włlytko opák/ nye tylko żeby im oni tego zábranyáli/ ále yefłcže im dozwaláyą *GliczKsiąż* E3v; Dzis w lekkyey wadze á tárę łą náuczycyele *GliczKsiąż* N8, C3v, C4, E5, F2v [2 r.], M2 (48); *LubPs* A3 [2 r.], A4, C2v [2 r.], E3, M (30); Swiekier/ iefł żony mey Oyćiec. Ale dżif połpoliće Oycem zową wedle zwyczáiu/ nie łwiekrem *GroicPorz* gg4v, e4, ee5; *GroicPorzRej* C4; Co by dzifia rzekł ten Ammianus/ kiedyby zmartwychwłtał/ y tákową pychę y zbytek/ Papieżá Rzymłkiego vyzrzał. *KrowObr* 28v, A [2 r.], 18, 22v, 23 [2 r.], 40 (21); *RejWiz* 2, 3v, 5, 8v, 37 (19); Iużem dziś w ośmndziełat lath *Octogenarius sum hodie*; á zac iuż ták czuyne łą łmyłly moię/ áby mogły rozeznać co łlotko co gorzko? *Leop* 2.Reg 19/35 [*przekład tego samego tekstu BudBib*], *Deut* 1/39, 29/28, 1.Reg 25/10, *Act* 22/3; *OrzList* c2v; *RejFig* Bb4v, Dd6v, Ee3v; *RejZwierz* 1v, 42v, 43v, 44v, 55v (32); *RejZwierzWirzb* A4v; Abowiem nie dopieroć dżif [*non in hodierno die*] znać mądrość twoię/ ale wnet w pierwłzych lećiech twoich

[*sed a principio dierum tuorum*] wżyficy ználi roftropność twą *BibRadz Judith* 8/18, *2v [2 r.], *Gen* 22/14, 35/20, *Deut* 1/39, 23/20 (28); *OrzRozm* A3, A4, G2, G4v, Hv (22); ábowim tám było liedm kfiąząt ktorzy krolá wybieráli/ iáko dziś w Niemcech Celárzá. *BielKron* 116; Gdyż ziemiá Niemiecka nie ściąga fie dziś iedno od Renu do Odery rzeki która przez fląsko idzie *BielKron* 281v, 214v, 217, 234v, 263, 264v (297); *GrzegRóżn* K4; Niemałz dziś w Polńcze iedno kupcy/ a rataie. *KochSat* A2, A4, B [2 r.], B2 [4 r.]; *Mącz* 142d, 276c, 355b, 439a, 455a (10); *MączLub nlb* 13; *OrzQuin* M3v [2 r.], P3v, T4, V2v, Y2v, Z3v [2 r.]; *Prot* A2, A4, A4v, B2, Dv; Przą fie też dziś Rzymiánie fwego báłwochwálftwá. *SarnUzn* H2v, D4v, F2, F3v; Locygá albo láktuká po Itároświecku/ dziś Sálatá profta. *SienLek* 216v; *LeovPrzep* Gv; *RejAp* BB5v, BB7 [2 r.], 3, [13]v, 82v (48); *GórnDworz* D5, G5, K6, L2v, L6 (10); *GrzepGeom* B2; *HistRzym* 50v [2 r.], 51; Abowiem wołáią ná cię ony tłuźczé fáłzywych náuk/ kthorych dziś pełen fwiát *RejPos* 68v, lv [2 r.], 2 [2 r.], 9, 10, 13 (148); Y owfzem thák rozumieli/ iáko y dziś wierny zbor Páná Kryftułow rozumne *RejPosWiecz*² 95v, 95v; *BiałKat* 16 [3 r.], 128v, 161, 236, 378v, 381v; Mnie dziś od nieprzyaścioł ze wżyfłkch ftron ciáfno. *BielSat* Gv, B3 [2 r.], B4v, C2v, D2, D3v [3 r.] (12); *GrzegŚm* 38; Iż was nie mam w domu fwym dziś mię ferce boli. *HistLan* D2v, A3, Bv, B3 [3 r.], B3v, D (22); Sámáritaná nie fłychác dziś nigdy/ Coby nędzniká rátował od krzywdy. *RejZwierc* 223; Zbłądzilić Papieźnicy lecz wždy nie ták frodze/ Iáko dziś Arriani hárcuią o Bodze. *RejZwierc* 250v, Av, Aaa4, 7, 13v, 18v (98); *BielSpr* c2, 3v, 9v, 19v, 25 (23); *KochMon* 27, 30, 33; *WujJud* A5, A6, 2, 24v, 208v (16); *WujJudConf* 48v, 79 [2 r.], 162v, 229v, 240; *RejPosWstaw* 21, [41²], [41³], [143²] [2 r.]; *RejPosRozpr* b3v, cv, c3 [2 r.], c3v; Dom też twoy w ktorym wzywano imieniá twego/ ktemuś przywiódł iák fię to dziś [*sicut dies haec*] okázuie/ dla złości domu Izráelfkiego y Iudłkiego. *BudBib Bar* 2/23, *Gen* 22/14, *Deut* 1/10, 4/20, 8/18, 29/28 (16); *MycPrz* II Av, C4v; *BiałKaz* A4v [2 r.], *BudNT* b5, *Act* 22/3; *CzechRozm* 87, 117; *PapPran* A2, Bv, B3v, C, C2 (41); Dżiś [*hodie*] pólpolicie na karánie ieft wždy iákiekolwiek baczenie/ ále ná zapłáty bárzo máłe *ModrzBaz* 18, 54, 63, 86, 105v, 117 (9); *SkarJedn* 24, 48, 92, 109, 111 [2 r.] (11); *KochOdpr* B2, C; *Oczko* 18v, 30v; *KochPs* 5, 13, 21, 37, 54 (20); *SkarŻyw* 70, 92 [2 r.], 114, 115, 126 (39); O fłowá/ o zabáwo/ o wdzięczné vkłony/ Iákożem ią dziś po was wielce záłmęcony. *KochTr* 5, 4 [2 r.], 18, 19; Itamtąd ich przodkowie opuściwłzy ty mieyfćá gdzie dziś Litwá/ przenieśli fie byli do Prus. *StrykKron* 46, 11 [3 r.], 26, 31 [3 r.], 36, 41 [3 r.] (69); *CzechEp* 41, 191, 218; *NiemObr* 8, 24, 41, 42, 57 (33); Iákiem ią dáry dawał? iákiem rymy fkládał? A dziś mię wtyd: bom więcéy/ niż było/ przykłádał. *KochFr* 64; co cię dziś boli/ Ztąd idźie/ iżeś ludziom obłudnym był gwoli. *KochFr* 102, 60, 64, 82, 88, 105 (16); *KlonŻal* B2v, E4; *KochMarsz* 154 [2 r.]; *KochPhaen* 1, 9, 22; *KochWz* 141; *ReszPrz* 69, 107; *ReszList* 148; *WerGość* 211 [2 r.], 247, 257; *WerGośćPapr* 202; *WisznTr* 4, 5, 7, 8 [3 r.], 9 [2 r.] (13); *BielSen* 13 [2 r.], 18; *BielSenJoach* 3; *BielSjem* 14; *KochPam* 84; *KochPieś* 12, 13, 15, 17, 19 (7); *KochSob* 56, 59, 62, 66, 67; *KochTarn* 77; Pláci dziś cnotá nie złotu hołduią *PudłFr* 46, 9 [2 r.], 22, 23, 29, 32 (12); *ArtKanc* Q3, S7v; TVby był plác/ co mowić o Duchowym Itanie/ Ktorych pierwłza powagá dzisia chodzie tanie *BielRozm* 34, 4, 7, 10, 11, 12 (11); *PapUp* C3v; *KochProp* 15; *KochWr* 25, 27, 28, 29, 36, 40; *ZawJeft* 3, 9, 28, 30; *ActReg* 167; *GrochKal* 3, 7, 12, 15, 18 (9); *Phil* D4; *KochCz* B; *KochPij* C4v; Dżiś iálna wodá/ y zoładź nie dáie Smáku: każdy fię do winá przyładza *GrabowSet* H2, D, E4, G2, H2, 12 (15); Nie láty/ ále cnotą żywot mierzyć mamy:

Z téy oné zacné męże y dziś iefzcie znamy *KochFrag* 51, 20, 29, 48; *WyprPl* A4, A4v, B2; *LatHar* 18, 126, 236, 401, 410 [2 r.]; *KołakCath* Bv, C2 [2 r.]; *KołakSzczęśl* C3v; *RybGęśli* B4v, C3v [3 r.], D4; *WujNT przedm* 15, 38 [2 r.], 39, 44, 233 (44); *WysKaz* 1; *JanNkar* Gv; *SarnStat* *3v, *7v, 1280, 1287; *SiebRozmysl* L; *KlonKr* A4v *wstęp*, A4v, C3; *SkarKaz* 3a, 42b [2 r.], 82b, 157a, 205a (18); *CiekPotr* 19, 23, 29, 77; Te wierfzyki krociuczkie ten ci dar dáruię/ Takie/ iákie w my profły głowie dziś nayduię. *CzahTr* G, B, B2v, B3, B3v [2 r.], B4 (39); *GoslCast* 14, 15, 23, 41; *PaxLiz* A3; *SkarKazSej* 661b, 669a, 670a; *KlonFlis* H3; Málmázyią cebrámi/ mułzkátełę nołzą: A o piwo fwey warzy iuż dziś áni profłzą. *KlonWor* 56, *ded* **3, A, 13 [3 r.], 16, 25, 28, 29, 66; *PudłDydo* B, B3, B4, B4v, [B5v]; To miáło świat zwalczywłzy/ y siebie zwalczyło [...] Dziś w Rzymie zwyciężonym Rzym niezwyćężony *SzarzRyt* D2v, C3.

W różnych połączeniach z innymi ogólnikowymi określeniami czasu (synonimicznymi, przedwstawnymi lub bliskoznacznymi), najczęściej z przysłówkami lub wyrażeniami przyimkowymi [w tym: dawno (5), na czas (2), na on czas (27), na ten czas (9), niedawno (3), nigdy (4), nigdy (6), pi(er)wej (29), potem (a. potym) (10), przed tym (32), staradawna (2), wiecznie (2), zawsze (8), zawsze (40), z dawna (5)] (239): *OpecŻyw* 9v [2 r.]; Staradawna gdi mała sol schla. Brano na Zamek thifancz dweyście, ale dziś wielkiey byorą schelcz seth fkanzdei thalięy *MetrKor* 59/281 [*idem*] 57/120, 120v, 59/282v; *MiechGlab* 35, 73; aczkolwiek on bil na ten czas flugą thwim alie yednak bil poddanim y dzysz yesth ye⁸⁰ k. m. *LibLeg* 11/12, 6/158v; *WróbŻółt* S7; Nelza iedno mułfę wftawicznie wyłławić miłofierdzie twoie moy pánie/ idziš y wiecznie ná potem *RejPs* 131, 128, 170, 202v, Ff5; *RejRozpr* F4, K2v; *SeklWyzn* b2, F; *RejJóz* F2, M3v; *SeklKat* E2v, I4v; *MurzHist* C; *MurzNT Matth* 10/9, k. 88v, 116; *Diar* 75; *GliczKsiąż* M2, M4v, N3v, O6v, P7; *LubPs* A3, Q2v, V3v; A wżákofz tełz to wiem iednák/ iż tá Pánná [*Maryja*]/ nigdy tego niepożádáá/ ani dziś żáda po nas *KrowObr* 152v, B4, 57, 108, 138v; *RejWiz* 60v, 93, 143; ZBáłcy zacne paniętá/ to bywály záuždy/ Y dziś tego poczęści/ może doznác každy. *RejZwierz* 66, 50v, 55v, 87v, 123v; *BibRadz Ios* 14/11; *OrzRozm* P3, P4; ktore krolełtwá były z dawná flawne/ wielkie/ y známienite/ ále przez wnétrzne walki dziś iuż przyłżyły w inne ręce *BielKron* 271 v, 273 [2 r.], 275, 277, 282, 284v (37); *KochSat* B3; Alium censes esse nunc me atque olim cum dabam, Zá ynlzego mię dziś małz/ niźli ná ón czas gdymcy dawał. *Mqcz* 262c, 20d, 247a [2 r.]; *OrzQuin* Xv; *SarnUzn* Gv, G5v; *LeovPrzep* C4v; Co Kryftus wziáwiáł dawno/ dziś iego połłowie. *LeovPrzepSamb* b4; *RejAp* F2v, 68, 75v, 108 [2 r.], 108v (13); *Górndworz* Gg2; *GrzepGeom* B3v; bo ftárych czáfow byli ludzie łáfkáwłzy niź dziś/ y miłofiernieyłzy *HistRzym* 51, 110; Iáko y dziś iefzcie/ y ták do fkonczenia fwiátá/ ludzie niewierni to w tobie okázuią y okázowác będą/ iż nie przyimá áni będą wdzięcznie przyimowác przyfcia tego ták dobrotliwego Páná fwego. *RejPos* 1; á wżákoż kfiąże żywothá/ ácz był ná czas śmiercią zwyciezon/ dziś wiecznie kroluie żywy. *RejPos* 109v, 26, 27, 57v 72v, 87v (30); *BielSat* C4, M4; *HistLan* A4, D4, F4v; ták o tym nierozdzielny Bofstwie od wiekow rozumiał/ y thák przy tym y dziś wftawicznie ftoi/ y wiecznie ftać będzie. *RejZwierz* 11v, 15v, 40, 55, 100, 183 (10); *BielSpr* 3, 24v, 52v, 66v, 69; ktorymi dáry náłzá Polfká/ przedtym máło znáiomá/ džišia iuż v inłzych narodow flynie *WujJud* A3v, A3v, A4v, 21v, 22v, 134v, 198; *WujJudConf* 24; *MycPrz* I B2, II C4v; *CzechRozm* 2, 68v; *Paprpán* B3v, P3v, Bb2, Ddv; *Modrz* 78; *SkarJedn* 242, 397; *KochOdpr* C3v; Włzędy nád łobá

doznałz páníkiéy opieki/ Y dziś/ y potym zówzdy na wśytki wieki. *KochPs* 187, 87, 186; *SkarŻyw* 26; *MWilKHist* B2; bo w on czás iáko y dziś v Litwy był obyczay Zamki y Miáltá z drzewá budowác *StryjKron* 355, 56, 72, 100 [2 r.], 244, 355, 395, 487; A to co fie dźiáło/ zá onych pierwśzych czáłow/ y dźiś fię pokázuie *NiemObr* 4, 15, 64, 65, 99; przedfię przydźie ktemu/ Ze fię człowiek obaczy: á co mu dźiś miło/ To mu będzie zá czáfem wtyd w oczu mnożiło. *KochFr* 32, 37; *KochPhaen* 11; *KochWz* 141; *ReszPrz* 24; *WerGośc* 260; *BielSjem* 34; *KochPieś* 36, 54; *ArtKanc* B15v; Zá trzy grośze tákowá łkorkeę pierwey bráli. A dzisia zá piętńáście tákowey nie pytay *BielRozm* 14, 18, 22; *Paprup* L4v; Niedawno ná was ośtrzył fwe miecze/ Dźiś frozśza męká lámégo piecze. *ZawJeft* 30; *GrabowSet* Qv; *KochFrag* 18, 29, 41; *LatHar* 267; *KołakSzczęśl* A3v; *WujNT* 30, 333 [2 r.], 796; *JanNKar* C2; *CiekPotr* 74; *CzahTr* C, C3; *GosłCast* 12; Nie naydźiefz dźiś przykłádu tákiego ná świefie/ Iáki fię niegdy nálażł w Atheńłkim powiefie *KlonWor* 51.

Przysłowia: Ty mnie dzys/ bog iutro tobie. *RejKup* k2, f3; *KromRozm I* M3v; Co dziś iednemu to potym drugiemu bywa *BielKron* 129v; pomoż thy mnie dziś á ia thobie iutro *BielKron* 255, 112; *WisznTr* 8; co mnie dźiś/ iutro záfię tobie. *PudlFr* 12; *Paprup* L4v; mnie wczorá/ á tobie dźiś *WysKaz* 2; *SkarKaz* 387a. [ogólem 12 r.].

Gdy co przyiacielowi możefł dáć dźiś/ nie mów że mu iutro przydź. *March*¹ A4v; *March*³ V5.

BierEz R4v; dźiś to poftánowya/ yutro co inego *KromRozm III* D7; *OrzList* d4v; dziś s tym iutro z innym *BielKron* 155.

KromRozm I G; dziś ták á iutro inák *WujNT* 836.

Hoynego krotkie pánowanie bywa/ Co dzifia podrze tho iutro pózfłzywa. *RejZwierc* 217.

Kupifz iey dziś kofzulkę iutro chce rántufzká *RejWiz* 57.

Gdy dziś potrzebę będziefz miał: Pátrż by fie ná iutro ołzczymiał. *BierEz* G.

ieflic dziś powftác ciężko/ iutro będzie ciężey. *SkarŻyw* 168.

Szeregi: »(co, jako, tak) dziś (a, abo, ale, i, jako *itp.*) jutro (*a. nazajutrz*)« = *hodie et cras* *Vulg*, *PolAnt* [szyk 66 : 1] (67): *March*¹ A4v; *BierEz* G, R4v; dzis widziśłs mnie zywégo/ ale iutro wzrzyśłs mię vmarlégo ij na krzyżu wiśłácégo. *OpecŻyw* [79v]; *March*³ V5; Kto dzys w fczczęfciu iutro fie nadzieway przygody *RejJóz* K4v; *RejKup* f3, k2; *KromRozm I* G [2 r.], M3v; A ieflic trawę polną ktoráto/ dźiś iefł/ a na záiutrz bywá wpiec miotána/ Bog tak przyodźiéwá žali wás nie dáleko wiefcyi o małoufni? *MurzNT Matth* 6/30, *Luc* 12/28; *KromRozm III* D7; Boc fczczęfcie podobne wodzye/ Dziś ieden drugyego zbdzye/ Ale záfię w drugyie iutro/ Przyniefieć fuknię y futro *BielKom* F2, Bv; Dźiś on v ciebye z żonką/ ty iutro v niego/ Azáż może iuż co być nád to wdzyęcznieyfzego. *RejWiz* 60v, 44v, 57, 148v; Dziś ábo iutro poiediemy do miáltá tego ábo owego *Leop Iac* 4/13, *Is* 56/11, *1.Mach* 2/63; *OrzList* d4v; Długá niemoc odcína lekárż/ thákże Krol dźiś żyw á iutro vmiera. *BibRadz Eccli* 10/10; *BielKron* 155, 255; Dźiś fáfiiádá obłápiam/ iutro z nim zá włofy *Prot* B2, B2; ten co mnie dziś fádził iutro przedemną pozwány sftanie. *GórnDworz* Gg2; *RejPos* 60v, 217, 228v; *RejZwierc* 217, 229v; *BudBib Is* 56/12, *Eccli* 20/16; *BiałKaz* Hv; *KochDryas* [A3]; *KochPs* 14, 157; *SkarŻyw* 36, 103, 168 [2 r.], 504; Dźiś żak fłpokoyny/ iutro przypáfány Do mieczá rycérz: dźiś miedzy dworzány W páńłkim páłacu/ iutro záfię cichy Xiádz w kápitulie. *KochFr* 90; *KochBr* 151; *WisznTr* 8; *KochPam* 83; *PudlFr* 12, 76; *ArtKanc* O4v, R19v; *ZawJeft* 3, 38; *KochFrag* 30; *WujNT Matth* 6/30,

Luc 12/28, s. 773, *Iac* 4/13, s. 836; *SkarKaz* 387a, 608b, 637b; Wyście dziś P. Bogá opuścili/ á iutro ná włyzytek lud gniew fię iego oburzy. *SkarKaz* 703a.

»wczora (*a.* wczorajszego dnia), (*a, i*) dziś« = *heri et hodie Vulg* [szyk 25 : 6] (31): Tá która wczorá zdrádziłá/ Dziśia fię nie polepłzyłá. *BierEz* R; *BielŻyw* 164 [3 r.]; wczoráyłze⁸⁰ dniá nie dołyc miał we włyzytkim fwiecie/ á dzis we czterzech łokciách płothná ma dołyc. *HistAl* N5v, G2, N5v [6 r.]; *RejWiz* 159v; *BibRadz Hebr* 13/8; *SarnUzn* C; Dziśia muśifz zápláćić coś obiecał wczorá. *RejZwierc* 242, 58, 114; *SkarŻyw* 208; WCzorá pił z námi/ á dziś go chowamy *KochFr* 14; *ReszPrz* 54; Którzyć wczorá zayżrzeli/ dziś ci fye kłániáią. *PudłFr* 61, 22, 27; *ArtKanc* P18v; *WujNT Hebr* 13/8, s. 783; *WysKaz* 2; *CzahTr* G3.

»nie dziś, nie wczora« = *dawno* (2): Wiará Powfżeczna tá ieft: która nie dziś/ nie wczorá/ nie na tym albo owy^m mieścu vrołłá *WujJud* 1, 34.

a. *W funkcji rzeczownika* (27) : Bo w wieczności nie náłz czáfu przefłżego/ áni przyfłżego/ ále wftáwiczne dziśia. *WujNT* 754.

Przysłowia: leplże iedno dziś niż dwoie iutro *RejZwierc* 37v;

leplże dziś niż iutro *RejZwierc* 239v.

iedno dziś to náłz czás włáfný/ iutro iuż nie náłz *RejZwierc* 66v.

Chociay iutro obieśzą/ áby przez dziś było. *RejWiz* 190.

Szereg: »(lepsze) dziś, (niż) jutro« [szyk 3 : 1] (4): *cf Przysłowia*.

Wyrażenia przyimkowe: »aż do dzisia« (1): Od tegoż czáfu áż do dziśiá/ piątą część płáćą Krolowi w Egipcie zboża ná káždy rok. *BielKron* 18.

»(aż, i) po dziś« (22): *LudWieś ktv*; *DiarDop* 104; *RejWiz* 144v; *RejAp* AA3v; Acżkolwiek to trudná ná prołte⁸⁰ człowieká/ iákoż tego wiele y podziś w połpolitych pogadkach bywa *RejPos* 347, 215, 271v, 298, 321, 344v; *BiałKat* 71; *RejZwierc* 62v; *BielSpr* 24v; *KochMon* 32; iáko go wierzył Arius/ y po dżis iego vcźniowie wierzą. *BiałKaz* G3v; Karał Bifkupy íprołne á w wierze nieftále/ Inłze porządki iego [Dyjonizyjusa] íą áż podziś trwáłe *PaprPan* R4, C2, K3v; *WujNT* 51, 470; przedsię Włofka ízkołá zówfze y podziś przodkowáłá, przodkuie y przodkowác bęđzie. *JanNKar* C2, B4.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (3) : *Murm* 14; *Hodie, Dziś Mącz* 88c; *Calep* 485b.

Synonimy: 2. *obecnie, teraz*.

Cf **DZISI**

TK, JZ